

Nowelizacja Kodeksu Cywilnego - odpowiedzialność cywilna za krzywdę najbliższych członków rodziny poszkodowanego z tytułu niemożności nawiązania lub kontynuowania więzi rodzinnej z poszkodowanym.

---

radca prawny Michał Modro

oraz zespół Kancelarii Prawo Gospodarka Zdrowie
Banaszewska, Modro sp. k.¹

---

¹ Nasz zespół specjalizuje się w wykonywaniu pomocy prawnej na rzecz podmiotów wykonujących działalność leczniczą, oraz lekarzy i pielęgniarek wykonujących indywidualną i grupową praktykę. Specjalizujemy się również w prawie nowych technologii. W zakresie wykonywanej pomocy prawnej nie koncentrujemy się na aspektach prawa nowych technologii, prawa własności intelektualnej, prawa podatkowego oraz oczywiście prawa ochrony danych osobowych. Jako Kancelaria wykonujemy obowiązki Inspektora Ochrona Danych Osobowych (IODO) na rzecz podmiotów wykonujących działalność leczniczą oraz podmiotów z branży nowe technologie.

1. Treść nowelizacji.

1.1. Brzemienie przepisu.

Art. 446(2). W razie ciężkiego i trwałego uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, skutkującego niemożnością nawiązania lub kontynuowania więzi rodzinnej, sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny poszkodowanego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę.

1.2. Wejście w życie.

Ustawa wchodzi w życie po upływie miesiąca od dnia ogłoszenia, tj. w dniu **19 września 2021 r.**

1.3. Obowiązki przepisów.

Do zdarzeń, których skutkiem jest niemożność nawiązania lub kontynuowania więzi rodzinnej przez najbliższych członków rodziny z poszkodowanym z powodu wyrządzenia u niego ciężkiego i trwałego uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się przepis **art. 446(2) Kodeksu cywilnego**.

W praktyce oznacza, że bez znaczenia jest kiedy nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę, bowiem przepis stosuje się do szkód powstałych przed wejściem w życie przepisu **art. 446(2) Kodeksu cywilnego**.

Przykład 1.3.1. W dniu 30 września 2016 r. doszło do wypadku wskutek którego poszkodowany jest utrzymywany w śpiące. W związku z tym, że poszkodowany jest w śpiączce wystąpiła niemożność kontynuowania więzi rodzinnej przez najbliższych członków rodziny z poszkodowanym z powodu wywołania rozstroju zdrowia. Tym samym rodzina poszkodowanego będzie uprawniona do wystąpienia z roszczeniem na podstawie **art. 446(2) Kodeksu cywilnego**.

2.Zastosowanie przepisu.

2.1.Osoby uprawnione do dochodzenia roszczeń.

Zakres podmiotowy osób uprawnionych do żądania zapłaty zadośćuczynienia odpowiada pojęciom z art. 446 § 3 i § 4 Kodeksu cywilnego, to jest najbliższemu członkowi rodziny poszkodowanemu.

Tu oczywiście powstaje wątpliwość dotycząca interpretacji „najbliższy członek rodziny”.

W świetle poglądów orzecznictwa, najbliższym członkiem rodziny - w zależności od sytuacji - niekoniecznie musi być najbliższy krewny. Za najbliższego członka rodziny uznaje się bowiem nie tylko matkę, ojca, rodzeństwo i dzieci, ale także macochę, ojczyma, rodzeństwo przyrodnie oraz partnera pozostającego ze zmarłym w związku nieformalnym (konkubincie). Do osób bliskich należą zatem nie tylko krewni, ale też inne osoby niepołączone ze zmarłym więzami rodzinnymi, o ile istnieje między nimi stosunek bliskości. Decydujące znaczenie mają nie więzy prawne a faktyczne. Istotny w tym względzie jest indywidualnie oceniany stopień cierpienia psychicznego, stopień krzywdy wynikający z utraty pomocy i opieki osoby bliskiej, uczucia osamotnienia, bezsilności wobec trudności życiowych, stopień zażyłości, bliskości i wspólności, jakie zachodziły pomiędzy zmarłym a osobą najbliższą. (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi, z dnia 25 lutego 2016 r., I ACa 1276/15).

2.2.Przedmiot roszczeń.

Pojęcie więzi rodzinnej oraz elementów w nią wchodzących, a także stany faktyczne, w których dochodzi do niemożności nawiązania lub kontynuowania więzi rodzinnej wskutek ciężkiego i trwałego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, zostały już dostatecznie określone w orzecznictwie sądowym.

Dla przykładu Sąd Najwyższy przyjął, że w pojęcie więzi rodzinnej pomiędzy najbliższymi członkami rodziny wchodzi różnego rodzaju więzi takie jak:

- **wieź emocjonalna łącząca osoby bliskie** (por. wyroki SN z dnia 10 listopada 2010 r., II CSK 248/10, OSNC-ZD 2011, nr B, poz. 44, i z dnia 25 maja 2011 r., II CSK 537/10, nie publ.),

- **więzi rodzinne i szczególna więź emocjonalna między członkami rodziny** (por. uchwała SN z dnia 22 października 2010 r., III CZP 76/10, OSNC-ZD 2011, nr B, poz. 42),
- **więź rodzinna, której zerwanie powoduje ból, cierpienie i rodzi poczucie krzywdy** (por. uchwała SN z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 32/11, OSNC 2012, nr 1, poz. 10),
- **prawo do życia w rodzinie i utrzymanie tego rodzaju więzi** (wyrok SN z dnia 15 marca 2012 r., I CSK 314/11, nie publ.),
- **szczególna emocjonalna więź rodzinna między osobami najbliższymi** (por. uchwała SN z dnia 7 listopada 2012 r., III CZP 67/12, OSNC 2013, nr 4, poz. 45),
- **relacja z najbliższym członkiem rodziny** (wyrok z dnia 11 lipca 2012 r., II CSK 677/11, nie publ.),
- **szczególna emocjonalna więź rodzinna** (uchwała z dnia 20 grudnia 2012 r., III CZP 93/12, OSNC 2013, nr 7-8, poz. 84)
- **albo silna więź emocjonalna, szczególnie bliska w relacjach rodzinnych** (uchwała z dnia 12 grudnia 2013 r., III CZP 74/13, OSNC 2014, nr 9, poz. 88, i wyrok z dnia 20 sierpnia 2015 r., II CSK 595/14, nie publ.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się także, że dla potrzeb zasądzenia zadośćuczynienia więzi rodzinne muszą przybierać postać rzeczywistych, silnych, trwałych więzi emocjonalnych, których istnienie przejawia się na zewnątrz w taki sposób, iż możliwa jest obiektywna weryfikacja ich istnienia i nie mogą być one utożsamiane jedynie z uczuciem przywiązania do innej osoby (por. wyroki SN z dnia 9 sierpnia 2016 r., II CSK 719/15, i z dnia 10 lutego 2017 r., V CSK 291/16).

Zerwanie więzi rodzinnych następuje tylko w razie istnienia szczególnie silnego stosunku emocjonalnego i psychicznego o charakterze trwałym. **Nie chodzi więc o abstrakcyjnie ujętą więź emocjonalną, ale o szczególny charakter związku między najbliższymi członkami rodziny. O zerwaniu więzi rodzinnej można mówić jedynie w okolicznościach wyjątkowych, w których doszło nie do zaburzenia, zakłócenia lub pogorszenia więzi, lecz do faktycznej niemożliwości nawiązania lub utrzymywania kontaktu właściwego dla danego rodzaju stosunków – w szczególności więzi łączącej dzieci i rodziców – z powodu ciężkiego i głębokiego stanu upośledzenia funkcji życiowych.**

Dotyczy to zatem uszczerbków zdrowia najcięższych i nieodwracalnych, a więc takich, w których naruszenie więzi rodzinnej wiąże się z dotkliwą, niekończącą się krzywdą (por. uchwała SN z dnia 27.03.2018 r., III CZP 60/17 i III CZP 69/17).

Ocena wszystkich przesłanek utraty więzi rodzinnej w następstwie ciężkiego i trwałego uszczerbku na ciele lub rozstroju zdrowia będzie dokonywana na podstawie konkretnych okoliczności.

3.Uwarunkowania nowelizacji.

3.1.Parktyka sądowa.

Od wielu lat w praktyce obrotu, w tym w orzecznictwie sądów powszechnych ujawniają się rozbieżności w wykładni obowiązujących przepisów prawa dotyczących odpowiedzialności deliktowej, to jest czy kompensacji podlega krzywda najbliższego członka rodziny poszkodowanego polegająca na utracie więzi rodzinnej z poszkodowanym, który doznał ciężkiego i trwałego uszczerbku na zdrowiu.

Zagadnienie to dotyczy przede wszystkim przypadków utraty więzi rodzinnej w następstwie stanu śpiączki pourazowej poszkodowanego lub stanu wegetatywnego. Ciężkie i trwałe uszkodzenie ciała powoduje w takich przypadkach niemożność nawiązywania lub kontynuowania więzi rodzinnej. Po stronie członków najbliższej rodziny poszkodowanego powstaje silna i długotrwała trauma.

W orzecznictwie sądów powszechnych, ukształtowało się przeważające stanowisko, że tego rodzaju krzywda podlega naprawieniu przez zapłatę odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia.

Stanowisko to zostało potwierdzone orzecznictwem Sądu Najwyższego – dla przykładu trzema uchwałami SN z dnia 27 marca 2018 r. (III CZP 36/17, III CZP 60/17, III CZP 69/17).

Zgodnie z tym kierunkiem judykatury sąd może przyznać zadośćuczynienie za krzywdę osobom najbliższym poszkodowanego, który na skutek czynu niedozwolonego doznał ciężkiego i trwałego uszczerbku na zdrowiu. W części spraw sądowych zadośćuczynienie dla najbliższego członka rodziny poszkodowanego było zasądzane na podstawie **art. 448 Kodeksu cywilnego** lub na podstawie **art. 446 § 4 Kodeksu cywilnego** poprzez zastosowanie interpretacji rozszerzającej tego przepisu lub poprzez jego zastosowanie w drodze analogii.

*Ustawą z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2008 r. poz. 732), poprzez uzupełnienie **art. 446 o § 4 Kodeksu cywilnego**, do polskiego porządku prawnego wprowadzono instytucję*

zadośćuczynienia dla najbliższych członków rodziny poszkodowanego w razie jego śmierci w następstwie czynu niedozwolonego.

Wcześniej, ustawą z dnia 23 sierpnia 1996 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz. U poz. 542) w zasadniczy sposób zmieniono zakres majątkowej ochrony dóbr osobistych przewidzianej w **art. 448 Kodeksu cywilnego** **wprowadzając zadośćuczynienie na rzecz poszkodowanego jako środek usunięcia skutków ich naruszenia**. Przepis **art. 446 § 4 Kodeksu cywilnego** miał zastosowanie do krzywd powstałych ze zdarzeń po dniu 3 sierpnia 2008 r. Kompensacja krzywdy osób, których bliski doznał uszczerbku i poniósł śmierć w następstwie zdarzenia powstałego przed dniem 3 sierpnia 2008 r. w praktyce sądowej następowała na podstawie **art. 448 Kodeksu cywilnego**

W praktyce sądowej można jednak odnotować przypadki prawomocnego oddalenia powództw najbliższych członków rodziny poszkodowanego o zapłatę zadośćuczynienia za zerwanie więzi rodzinnej. Tego rodzaju rozstrzygnięcia są uzasadniane tym, że zadośćuczynienie za zerwanie więzi rodzinnej nie może być dochodzone ani na podstawie **art. 448 Kodeksu cywilnego**, gdyż nie stanowią klasycznego dobra osobistego w rozumieniu **art. 23 Kodeksu cywilnego**, ani na podstawie **art. 446 § 4 Kodeksu cywilnego**, ponieważ przepis ten dotyczy wyłącznie przypadków krzywdy w następstwie śmierci poszkodowanego.

Aktualnie w judykaturze ujawniła się dodatkowo rozbieżność na poziomie rozstrzygnięć Sądu Najwyższego. W uchwale z dnia 22 października 2020 r. (I NSNZP 2/19), Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że osobie bliskiej poszkodowanego, który na skutek czynu niedozwolonego doznał ciężkiego uszkodzenia ciała lub trwałego rozstroju zdrowia, nie przysługuje zadośćuczynienie za zerwanie więzi rodzinnej na podstawie **art. 448 Kodeksu cywilnego**. Jednocześnie Sąd Najwyższy wskazał, że w kodeksie cywilnym nie ma podstawy prawnej do zasądzenia tego rodzaju zadośćuczynienia.

